

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska Samfundet
Årgång 19. Nr.1. 1999

BYGGNADSARKEOLOGIN I SVERIGE

Svenska Arkeologiska Samfundet har på uppdrag av Det Tredje Svenska Arkeologmötet sänt följande brev till Riksantikvarien med kopia för kännedom till Riksantikvarieämbetets styrelse:

Till Riksantikvarien

Vid Svenska Arkeologiska Samfundets årsmöte i april 1995 riktades en resolution till Riksantikvarien angående Riksantikvarieämbetets byggnadsarkeologiska verksamhet, som fått en alltmer styvmoderlig behandling inom ämbetet. Det Tredje Arkeologmötet aktualiserade återigen frågan, detta mot bakgrund av följande:

Vid Raä:s delomorganisation i augusti 1995 lades ämbetets Enhet för byggnadsdokumentation ned. Vid enheten fanns myndighetens tjänster med historisk inriktning för byggnadsvård. Två av dessa utgjorde ämbetets enda tjänster inriktade på byggnadsarkeologi. År 1996 fördes 4 av enhetens tjänster till Raä:s nyinrättade Antikvarisk-tekniska avdelning. I dessa fyra tjänster ingick de två byggnadsarkeologerna.

Genom en kombination av pensionsavgångar och uppsägningar har denna kompetensgrupp vid ingången av år 1999 reducerats till en person - en av byggnadsarkeologerna.

Resultatet är en tydlig markering av ointresse från landets centrala myndighet för byggnadsvård med utgångspunkt i byggnadshistorisk/arkeologisk kompetens. Någon motsvarande kompetens har inte byggts upp i övriga landet. Behov av en sådan har knappast minskat.

Situationen är uppseendeväckande. Speciellt oroande är dock nedprioriteringen av byggnadsarkeologin. Byggnader utgör ett betydelsefullt arkeologisk källmaterial för kunskap om historiska förlopp. En ansvarsfull byggnadsvård kan inte bedrivas om den inte innefattar byggnadsarkeologisk dokumentation och arkeologiska problemtällningar.

Arkeologiska Samfundet anser att Riksantikvarieämbetet som landets centrala myndighet för byggnadsvård, måste säkra att denna bedrivs med bas i en bred byggnadshistorisk och -arkeologisk kompetens. Med hänsyn till byggnadsarkeologins utsatthet och stora betydelse är det särskilt viktigt att ämbetet aktivt satsar på uppbyggnad av denna specialitet och för framtiden säkrar dess roll inom byggnadsvården. Inte minst måste denna kompetens, enligt Samfundets åsikt, stärkas inom Riksantikvarieämbetet.

Stockholm den 1 februari 1999
För Svenska arkeologiska Samfundet

Henrik Klackenberg
/ordförande/

Byggnadsarkeologin i Skåne och i Sverige ***Byggnadsarkeologin i Skåne och i Sverige

Utvecklingen av den svenska byggnadsarkeologin är intressant ur många olika aspekter. Den belyser det under vissa perioder nära sambandet mellan antikvarisk praxis och den vetenskapliga arkeologiska forskningen. Speciellt tydligt har detta samband kunnat ses i Skåne och det är också med utgångspunkt i medeltidsarkeologin i Lund man kan studera vilka möjligheter byggnadsarkeologin har som metod att studera viktiga processer i den äldre samhällsutvecklingen. För den som är intresserad av detta finns en nyutkommen bok att vända sig till: Från byggnad till dokument. En byggnadsarkeologisk pilotstudie i Malmöhus län (Gunhild Eriksdotter, Gunilla Gardelin o. Pia Wallin, University of Lund, Institute of Archaeology, Report Series no. 61, 1998.).

I denna skrift görs en genomgång av byggnadsarkeologins utveckling i Skåne med en tyngdpunkt på bearbetning av material med början år 1930 och med avslut år 1996. Man får en mångsidig analys med distinktioner mellan olika förhållningssätt till dokumentation av byggnader under beteckningarna konsthistorisk, konstarkeologisk och arkeologisk. Genomgången belyser hur livaktig och givande den byggnadshistoriska och byggnadsarkeologiska dokumentationen och forskningen varit i Skåne och hur betydelsefullt det har varit att den antikvariska verksamheten innefattat ett forskningsperspektiv.

Vi har inte en överblick av motsvarande slag för det övriga landet. Riksantikvarieämbetet kan förvisso förvalta en fin tradition vad beträffar engagemang i byggnadshistoria. En rad framträdande tjänstemän på Riksantikvarieämbetet har varit inriktade på detta område. Erik Lundberg, Sigurd Curman, Erik B. Lundberg, Bertil Berthelsson, Martin Olsson m.fl. Den byggnadsarkeologiska inriktningen får

sin särskilda betoning genom Iwar Andersson och genom rekryteringen av Karin Andersson under tidigt 1970-talen sker en medveten satsning på att inom myndigheten innefatta en byggnadsarkeologisk kompetens. Denna ledde också fram till publiceringen av den betydelsefulla xxx. Senare tillkom ytterligare tjänster inom Raä med denna inriktning.

Om den byggnadsarkeologiska verksamheten i Skåne sedan länge varit livlig och givit en hel rad exempel på byggnader dokumenterade så att de kan ligga till grund för tolkningar av förfluten verklighet, är detta inte i samma utsträckning fallet vad beträffar övriga landet - dvs den del som mera direkt speglar Raä:s insatser. Några publicerade exempel kan ges: Kalmar och Stockholms slott (Martin Olsson), Halltorp kyrka och fr a Vadstena kloster (Iwar Andersson), domkyrkan och Trefaldighetskyrkan i Uppsala (Gunilla Malm), Stegeborgs slott (Erik B.Lundberg) och Arby kyrka (Karin Andersson). Fler exempel kan hittas i t ex Sveriges kyrkors publikationer. Inte minst har Ragnhild Boströms insatser v b Ölandskyrkorna givit viktiga bidrag.

Ändå , Raäs linje v b beträffar byggnadsarkeologisk dokumentation är vare sig utvecklad eller konsekvent. Ingrepp av olika slag i kyrkor föranleder mycket sällan dokumentation av mera kvalificerat slag. Inte ens monument av riks betydelse blir ordentligt dokumenterade. Ingrepp av omfattande slag har under de senaste årtiondena skett i t ex Gamla Uppsalas kyrka, i S:t Per och S:t Olof i Sigtuna utan att detta föranlett dokumentationsinsatser. Samlat kan man alltså hävda att Skåne står i särklass vad beträffar utvecklingen av byggnadsarkeologin. Raä:s verksamhet har givit viktiga bidrag, utan att detta dock lett till en medveten och samlad hållning inom området.

När vi i dag talar om en nedrustning av Raä:s byggnadshistorisk ansvar kan vi känna vrede över försuttna möjligheter och förfuskade ansatser. Mycket är för sent, men bättring är alltid en möjlighet!

Lars Redin

NORDIC ARCHAEOLOGICAL ABSTRACT - KRIS I DET NORDISKA ARKEOLOGISKA SAMARBETET

Den 9 december 1998 avslog Vitterhetsakademiens förvaltningsutskott en ansökan från samfundet om medel att rädda utgivningen av årgångarna 1996 och 1997 av detta kvalificerade bibliografiska hjälpmedel. De övriga ländernas bidrag ligger klara och tryckningspengar är säkrade. Det handlar om 240 000 kr som behövs för att arvodera en eller flera arkeologer för redigeringsarbete.

Krisen uppstod 1996 när Riksantikvarieämbetet, som stöttat verksamheten från starten, drog sig ur utan att ha försäkrat sig om en annan huvudman för projektet. Våra nordiska kolleger ser med stor förvåning på utvecklingen i Sverige; för dem är det en självklarhet att motsvarande antikvariska institutioner tar sitt ansvar för denna gemensamma nordiska verksamhet. Det är plågsamt att bevittna hur detta

goda samnordiska projekt håller på att fördärvas utan att arkeologer i ansvarig ställning anstränger sig för att hitta en lösning. Det är också att beklaga att arkeologin har en så svag ställning i Vitterhetsakademien trots att flera företrädare för ämnet finn på ledande befattningar. Utvecklingen av NAA-ärendet är en nationell pinsamhet, åtminstone för oss arkeologer.

Tisdagen den 23 februari 18.00 arrangerar Samfundet en visning av Kungliga Myntkabinettet - Sverige Ekonomiska Museum. Visningen görs av Henrik Klackenberg. Museet öppnades år 1997 och de nya utställningarna i tre plan omfattar alltifrån antika mynt och premonetära betalningsmedel till modern ekonomisk teori och sakna motstycke i Europa. Efter visningen, som tar 1 timma, erbjuder Myntkrogen en supé (varmrätt, dessert, lättöl och kaffe för 150 kr; ev vin för ytterligare 25 kr). Anmälan till visning och/eller supé senast fredagen den 19 februari till Samfundet sekreterare Inga Ullén per telefon 5195 5659 alt. 5191 8397 eller fax 661 4277, e-post: iun@raa.se.

Samfundets årsmöte 1999 planeras preliminärt äga rum den 23 april. Kallelse och årsmöteshandlingar återfinns i utskicket av Gjallarhornet nr 2/99, som utkommer i slutet av mars.

Svenska Arkeologiska Samfundet
sekr Inga Ullén
Riksantikvarieämbetet
Box 5405

Gjallarhornet
Redaktör: Lars Redin
Statens Historiska Museum
Box 5405